עששית אשהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למוצ"ש מכבה ומדליקה אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה ומדליקה מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה בש"מ הדלקה עושה מצוה ש"מ והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה גהדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום דאשה ודאי מדליקה דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה ה)שאף הן היו באותו הנס: אמר רב ששת האכסנאי חייב בנר חנוכה א"ר זירא ומריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא זהשתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי: א"ר יהושע בן לוי חכל השמנים כולן יפין לנר ושמן זית מן המובחר אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי אמר האי משך נהורי טפי כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא אמר האי צליל נהוריה טפי ואריב"ל טכל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר איבעיא להו לגבל או לעשן ת"ש דתני רב שמואל בר זוטרא כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר בין לגבל בין לעשן רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר אמר רב הונא כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולם: יא"ר חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך ורב ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך לברך אמר רב יהודה כיום ראשון הרואה מברך ב' ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת מאי ממעט ממעט זמן ונימעוט נס נס כל יומי איתיה מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ד) והיכן צונו רב אויא אמר 1מלא תסור רב ה)נחמיה אמר 2שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך מתיב רב עמרם והדמאי מערבין בו ומשתתפין בו א) ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה הכא כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן ז)3והיה מחניך קדוש וליכא אמר אביי לודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה והא יו"ט שני דספק דבריהם הוא ובעי ברכה התם כי היכי דלא לזילזולי בה ח)רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן: אמר רב הונא מחצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות ט)(ואמר) רבא נלא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך מ"ט אילימא משום חשדא חשדא דמאן אילימא חשדא דעלמא אפילו ברוח אחת נמי ליבעי אי חשדא דבני מתא אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי לעולם משום חשדא דבני מתא וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק ומנא תימרא דחיישינן לחשד ידתניא אמר רבי שמעון סבשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד ומשום 4בל תכלה מפני גזל עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנוייה ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה

ומפני

עששית. כלי גדול של זכוכית בלע"ז לנטרנ"א: **דולקת.** שהדליקה למצות חנוכה בע"ש: **ומדליקה.** למצות הלילה: **היו באותו הנס.** שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה ועל יד אשה נעשה הנס: **אכסנאי.** אורח: **בתר דנסיבי.** ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה: **עלי.** בשבילי: **בגו ביתאי.** בביתי: **משוך נהוריה.** אינו ממהר לכלות כשמן זית: **צליל נהוריה.** צלול ומאיר: **לגבל.** מצאתי בתשובת הגאונים שמעשנין כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר וגורר השחרורית ונותן בו שמן קימעא ומגבל בו ומייבשו בחמה וממחה אותו לתוך הדיו: **לעשן.** נמי כדפרישית: **שרף.** גומ"א: **קטף.** פרוניי"ל של יער כמו שאנו עושים משל שרף: **הרואה.** העובר בשוק ורואה באחד החצרות דולק. ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינה: **הרואה מברך שתים.** שעשה נסים ושהחיינו שאין עליו לברך להדליק דהא לא אדליק איהו: **מאי ממעט.** המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט: **כל יומי איתיה.** שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך אבל זמן משהגיעו להתחלת זמן הגיעו: **היכן צונו.** הא לאו דאורייתא היא אלא מדבריהם: **מלא תסור.** מן הדבר אשר יגידו לך וגו': **מערבין בו.** עירובי חצרות ותחומין: **משתתפין בו.** במבוי דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה כדתנן ס) מאכילין את העניים דמאי הלכך חשוב דידיה: **ומברכין עליו.** המוציא: **ומזמנין עליו.** ברכת הזימון: **ומפריש אותו.** אדם שהוא ערום כלומר דלא צריך לברוכי עליה בהפרשתו: **והיה מחניך קדוש.** ולא יראה בך ערות דבר אפילו דבור דהזכרת השם לא יראה בך ערות דבר: **ודאי דדבריהם.** כגון נר חנוכה: **ספק דדבריהם.** כגון דמאי שהפרשתו אינה אלא מספק: **ובעי ברכה.** קדוש היום: **רבא אמר.** ספק דדבריהם בעי ברכה ודמאי אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין: **חצר שיש לה ב' פתחים.** שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר צריכה שתי נרות נר לכל פתח כדמפ' טעמא משום חשדא שהרואה יהא סבור שהבית חלוק והרי הוא של שני בני אדם ויאמרו האחד אינו מקיים מצות נר: **מב' רוחות.** אחד בצפון ואחד במזרח: **חשדא דעלמא.** בני עיר אחרת העוברין משם בשוק: **אפי' מרוח אחת נמי.** סבורין הן שהבית חלוק מתוכו: **ודאי חשדא דבני מתא.** שיודעים שאין חלוק: **לסוף שדהו.** בגמר קצירו כדכתיב לא תכלה משמע בשעת כילוי ולא שיקצה אותה קודם לכן: **מפני בטול עניים.** וכולהו מפרש להו: **שעה פנויה.** שאין עניים אצלו ויאמר לקרובו עני מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השדה העניים רואין ובאין:

ומפני

מכבה ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה. וא"ת אמאי מכבה וחוזר ומדליק בהגבהה סגי כיון דהנחה עושה מצוה דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חש"ו וי"ל דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת ולכך גרע מהדליקה חש"ו דהתם שמדליקה בעתה ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה. ריב"א:

שמע מינה הדלקה עושה מצוה. וא"כ מותר להדליק מנר לנר ומכל מקום כיון שנהגו העולם להחמיר אין לשנות המנהג:

מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי. נראה דאנר חנוכה קאי ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי אבל לנר שבת פשיטא דשמן זית מצוה מן המובחר לפי שנמשך אחר הפתילה טפי מכולהו כדמוכח במתניתין דכולהו מודו ביה דמדליקין:

כל השרפים יפים לדיו. פירש בקונטרס שרף גומא ואין נראה לר"ת דהא דיו אין זה גומא כדאמרינן בפ"ב דגיטין (דף יט. ושם) בכל כותבין בדיו בסם ובסקרא ובקומוס ומפרש בגמרא קומוס גומא ודיו נמי אין זה מי עפצים שרגילין להניח כאן גומא דהא בברייתא קתני התם כתבו במי טריא ועפצא דהיינו עפצים כשר משמע דלאו היינו דיו דקתני במתניתין ועוד דכשר משמע דיעבד ובדיו היא עיקר הכתיבה ועוד דבפרק כל היד (נדה דף כ. ושם) אמרינן פלי קורטא דדיותא ובדיק דהיינו דיו שלנו שהוא קשה ולא של עפצים ואין דרך להניח גומא לתוך דיו שלנו אלא שרף [דהכא] היינו לחלוחית של אילן כמו שאנו עושין דיו שלנו וכן יש בנדה בפ"ק (דף י:) גבי בתולה זו שירפה מלוי וזו אין שירפה מלוי וכן בפ' כל שעה (פסחים לט. ושם) ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין דע"כ ההוא שרף היינו לחלוחית ועל כן היה פוסל ר"ת ס"ת שאין כותבין בדיו שלנו דשאר לא מיקרי דיו כדפי' ואמרי' בפ' הבונה (לקמן קד:) כתבו שלא בדיו הרי אלו יגנזו ומוקמי' לה בהקומץ רבה (מנחות דף לד) ל) בס"ת:

הדל

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעה סעיף א:

לד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה ה ו ז מיי' פ"ד שם הל' יא סמג שם טוש"ע א"ח סימן רסג סעיף ז וסימן תרעו סעיף א:

לו ח מיי' פ"ה מהל' שבת הל' יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו וסימן תרעג סעיף א:

לז ט מיי' פ"א מהל' תפילין הל' ד סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג:

לח י מיי' פ"ג מהל' חנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעו סעי' א ב ג:

לט כ מיי' פי"א מהל' ברכות הל' ג סמג עשין כז:

מ ל מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הל' ה ועיי"ש במ"מ:

מא מ נ מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' י סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ח:

מב ס מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הלכה יב:

רבינו חננאל

ובעינן (להדליק) [שידליק] מי שהיה חייב ובר מצוה. והנשים מדליקות. עששית שהיתה דולקת כל היום כולו, לערב מכבה ומדליקה. ואכסנאי חייב בנר חנוכה, ואי משתתף בהדי אושפיזיה, או אם היה נסיב, תו לא צריך. כל השמנים יפין לנר, ושמן זית יפה מכולם. המדליק ביום ראשון מברך להדליק ושעשה נסים וזמן, מיכן ואילך מברך שתים ומניח זמן. היכן ציונו דמברכינן אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק, רב נחמן בר יצחק אמר שאל אביך ויגדך כו'. [רב] אויא אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, הנה צונו אלהינו לשמוע דברי חכמים. ואקשינן וכי מצוה מדרבנן בעי ברכה, והתנן הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום בין השמשות, ואי אמרת דכל מצוה מדרבנן בעי ברכה, היכי מברך ערום, הא בעינן והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וליכא. ושני אביי ודאי דדבריהם כגון חנוכה וכיוצא בו בעי ברכה, אבל דמאי דאפילו לרבנן ספק הוא לא בעי ברכה. איני והא יו"ט שני דספק מדרבנן הוא ומברכינן. ומשנינן התם משום דלא ליזלזולי בה. רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן, לפיכך לא בעי ברכה בדמאי. השתא איכא מן רבנן דדייקי ואמרי לענין נולד כשהוא מהול, אע"ג דקיי"ל (כרבא) [כרבה] דאמר שמא ערלה כבושה הוא לפיכך צריך להטיף ממנו דם ברית בחול, כיון שהוא ספק מדבריהן, כד מהיל ליה בחול, לא צריך ברכה כמו הדמאי אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים בב' רוחות צריך ב' נרות דחיישינן לחשדא, ומנלן דחיישינן דהתני ר' שמעון בשביל ד' דברים אמרה תורה הנח פאה בסוף שדה מפני החשד וכו'.

מסורת הש"ס

א) [פסחים קח: מגילה ד. ערכין ג.], ב) סוכה מו., ג) [מס' סופרים פ"כ הלכה ו], ד) [נ"ל בא"י אמ"ה שעשה נסים וכו' ושהחיינו וכו' וכ"ה בהרי"ף והרא"ש], ה) [בשאלתות סי' כו איתא רב נחמן בר יצחק], ו) דמאי פ"א מ"ב, ז) [לפי פרש"י ד"ה והיה מחניך כי' סמיך הש"ס אסיפא דקרא כמ"ש תוס' כתובות כט. סד"ה אלו ינקו כמנו בהאי דוכתא ועי' ב"מ קיד: מנין לערום שלא יתרום דכתי' ולא יראה בך ערות דבר ע"ש פרש"י], ח) לעיל יג. כתובות כט. ע: גיטין סא. [חולין לה: מנחות לא.], ט) נ"ל אמר, י) תוספתא דפאה פ"א מ"ב פ' קדושים, כ) [דמאי פ"ג מ"א], ל) [לא: ועי' תוס' ד"ה עששה כשירה].

תורה אור השלם

1 על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: דברים יז יא

2 זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך: דברים לב ז

3 כי יי אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך: דברים כג טו

4 ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר ולקט קצירך לא תלקט: ויקרא יט ט

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו לגבל. עי' לעיל דף יח ע"א תוס' ד"ה אבל דיו:

לעזי רש"י

לנטרנ"א [לנטר"א]. פנס.
גומ"א. שרף (של אילן).
פרוניי"ל [פרונלייר"ן]. עץ שזיף-בר.

מוסף רש"י

הרואה נר של חנוכה. קאי על שלא הדליק בביתו ועובר ברה"ר ורואה אותו בפתחי ישראל, שמצוה להניח בפתח, צריך לברך. על ראיה הראשונה (סוכה מו.). מדליק מברך שתים. להדליק נר ושעשה נסים, ורואה מברך אחת. שעשה נסים לאבותינו (שם).

תוס' ישנים

א) ומברכין היינו ברהמ"ז בג' ומזמנין היינו להוציא ברכת המוציא פשיטא דמברכין דאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה: